والتر بنیامین

خرده‌شیشه‌های اندیشه:

پاریس، پایتخت قرن نوزده

www.ketab.ir

ترجمه‌ی محمد حیاتی

انتشارات نیلوفر

سرشناسه : بنیامین، والتر، ۱۸۹۲ - ۱۹۴۰م. Benjamin, Walter
عنوان و نام پدیدآور : خرده شیشه های اندیشه (پاریس،پایتخت قرن نوزده)/والتر بنیامین ؛ ترجمه‌ی محمد حیاتی.
مشخصات نشر : تهران : نشر نیلوفر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۱۵۷ص. ؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س‌م.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۷۷۲۰-۱۳-۶
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتاب حاضر از متن انگلیسی "The arcades project" ترجمه شده است.
موضوع : پاریس (فرانسه) -- تاریخ -- ۱۸۳۰ - ۱۸۴۸م.
موضوع Paris (France) -- History -- 1830-1848
موضوع : پاساژها -- فرانسه -- پاریس -- قرن ۱۹م.
موضوع Arcades -- France -- Paris -- 19th century
موضوع : پاریس (فرانسه) -- تاریخ -- ۱۸۴۸ - ۱۸۷۰م.
موضوع Paris (France) -- History -- 1848-1870
پاریس (فرانسه) -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی -- قرن ۱۹م.
موضوع Paris (France) -- Social life and customs -- 19th century
شناسه افزوده : حیاتی، محمد، ۱۳۶۲ - ، مترجم
رده بندی کنگره : DC۲۷۳
رده بندی دیویی : ۹۴۴/۳۶۰۸۴۱
شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۴۲۹۸۵

www.ketab.ir

انتشارات نیلوفر خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، تلفن: ۶۶۴۶۱۱۱۷

والتر بنیامین
خرده‌شیشه‌های اندیشه: (پاریس، پایتخت قرن نوزده)
ترجمهٔ محمد حیاتی
چاپ اول: زمستان ۱۴۰۰
چاپ دیبا
شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه
همه حقوق محفوظ است.
فروش اینترنتی: niloofarpublications.com

فهرست

مقدمه‌ی پروفسور هوارد ایلند بر ترجمه‌ی فارسی ۹

خرده‌شیشه‌های اندیشه: به جای مقدمه ۱۵

پاریس، پایتخت قرن نوزده ۱۹۳۵ ..... ۴۱

فوریه، یا پاساژها ۴۳

داگر، یا دایوراماها ۴۸

گرانویل، یا نمایشگاه‌های جهانی ۵۱

لویی فیلیپ، یا فضای درون ۵۵

بودلر، یا خیابان‌های پاریس ۵۸

اوسمان، یا سنگر ۶۲

پاریس، پایتخت قرن نوزده ۱۹۳۹ ..... ۶۹

مقدمه ۷۱

الف. فوریه، یا پاساژها ۷۳

ب.گرانویل، یا نمایشگاه‌های جهانی ۷۸

د.لویی فیلیپ، یا فضای درون ۸۲

هـ . بودلر، یا خیابان‌های پاریس ۸۶

و. اوسمان، یا سنگر ۹۰

نتیجه‌گیری ۹۵

کلکسیونر ۹۹

خیابان‌های پاریس ۱۲۱

آینه‌ها ۱۴۵

www.ketab.ir

مقدمه‌ی پروفسور هوارد ایلند[1]
بر ترجمه‌ی فارسی

پروژه‌ی پاساژها اثر والتر بنیامین (Das Passagen-werk) مونتاژی ناتمام و چاپ‌شده پس از مرگ است متشکل از متون کوتاه متنوع ــ تاملات، نقل‌قول‌ها، تعلیقات ــ به شیوه‌ی مونتاژگونه، شامل تعدادی پوشه یا «تومار»، همگی با محوریت تاریخ فرانسه‌ی قرن نوزدهم، و بخصوص شهر پاریس طی امپراتوری دوم. با وجود این، آن‌چه بنیامین گویا با تدوین این کلکسیون در نظر داشته، تاریخ به معنای سنتی آن نیست، یعنی برآورد تاریخی موردان بزرگ و حوادث و رخدادهای مشهور، بلکه کاوشی با آب‌وتاب کم‌تر و حکایت‌وارتر و بسیار مشروح، همراه با **نقل قول** کنایه‌آمیز اسناد باقی‌مانده‌ی متعدد و همین‌طور دیگر ردپاهای یک عصر اساسی از تاریخ مدرن. او از این طریق بر «کاغذپاره‌ها و پس‌مانده‌های» باقی‌مانده از آن‌چه بوده است تمرکز می‌کند. «ساختن تاریخ بر اساس فضولات [نخاله‌های] تاریخ» ــ این نقل‌قول نمونه‌وار از رمی دو گورمون (۱۹۱۵ - ۱۸۵۸)، نویسنده‌ی فرانسوی، برگرفته از تومار S متن چاپ‌شده است، پوشه‌ای [تومـاری] تحت عنوانِ «نقاشی، سبک جوانان، تازگی». بنا بر این، بنیامین، ابژه‌های تاریخی‌اش را از تقریباً تمام گوشه و کنارهای فرهنگ مادی و زندگی روزمره‌ی دوران بیرون می‌کشد. ابژه‌های تحلیل‌شده موارد زیر را در بر می‌گیرد: فضاهای درون

---

۱. هوارد ایلند در کنار کوین مک لاکلین دو مترجم پروژه‌ی پا ژها به انگلیسی هستند. ترجمه‌ی فارسی بر اساس ترجمه‌ی انگلیسی آن‌ها انجام شده است. مق ی بالا را پروفسور هوارد ایلند بر ترجمه‌ی فارسی نوشته است.

www.ketab.ir

[داخلی] بورژوازی که اغلب به‌طور پرزرق‌وبرق مبله‌شده و حتی پنهان شده‌اند؛ خیابان‌های پاریس و زیرزمین لابیرنت‌گونه‌ی شهر؛ ساختمان‌سازی آهنی در مقیاس بالا و پایین، نمایشگاه‌های گوناگون، از تبلیغات گرفته تا پیکره‌های مومی؛ مُد در اوائل چیرگی‌اش؛ روسپی‌گری و قماربازی؛ اسباب‌بازی در هر اندازه و پیچیدگی فنی؛ شیوه‌های حمل و نقل و ارتباط؛ شیوه‌های نورپردازی؛ و غیره ــ همه و همه به شیوه‌ای فشرده در یک فرم معماری تحت عنوان **پاساژها** ارائه شده‌اند که به لحاظ تاریخی غنی‌تر و بالقوه انقلابی است. وحدت بخشیدن به چندگانگی مطالب گردآوری‌شده‌ی **پاساژها**، مضمونی است که بنیامین طی نامه‌ای به تاریخ ۱۶ اکتبر ۱۹۳۵ به همکار و کارفرمایش ماکس هورکهایمر درباره‌ی آن چنین می‌نویسد: «سرنوشت هنر در قرن نوزدهم». چرا که آن چیزی که ما قرن نوزدهم می‌خوانیم، از بسیاری جهات جوانه زدن مفهوم ویرانگر «کالایی‌شدن چیزها» را ثبت می‌کند، روندی که طی آن آثار هنری به مثابه‌ی کالا به بازار فرستاده می‌شوند و ایده‌ی کهنه‌ی زیبایی دگرگونی رادیکالی را از سر می‌گذراند.

رد پاهای نیمه‌پنهان و گوناگون زندگی روزمره‌ی «امر جمعی»، موضوع مطالعه‌ی ماتریالیستی تاریخی **پروژه‌ی پاساژها** را تشکیل می‌دهند و روش‌های بررسی بنیامین هم در این جا به همان اندازه بدعت‌آمیز و نامتعارف‌اند ــ بخصوص در وابستگی‌شان به پیشامد ــ و از این رو بیشتر به روش‌های کلکسیونر آثار قدیمی قرن نوزدهم، و همین‌طور کهنه‌جمع‌کن قرن نوزدهم (شخصیتی که بودلر یادش را زنده نگه داشته) شبیه‌اند تا روش‌های مورخ علمی. تمرکز فیزیونومیک بر لحظه‌ی منفرد چندجانبه، بر پیش‌تاریخ و پس‌تاریخ درهم‌بافته و موجز موجب «انفجار» تداوم تاریخی می‌شود، یعنی، فروپاشی علّی و خطّیِ تاریخ‌نگاری قرن نوزدهمی (موضوع نقد نیچه در پایان قرن)، و همین‌طور عملاً جایگزین شدنش با مونادولوژی تاریخی، که در آن لحظه‌ی تاریخیِ ذکرشده ــ یعنی مسخ‌شده ــ با ویژگی‌های چندگانه‌اش، به قول بنیامین در تومار N، بدل می‌شود به بلور شفافی از کلیت رخداد دوران‌ساز. مولف به مثابه‌ی کلکسیونر، این آناتِ به‌دقت‌دستچین‌شده را به گونه‌ای در کنار هم مونتاژ می‌کند که به سبب

www.ketab.ir

«قرابت‌های مخفیِ» متعدد پیوند برقرار می‌کنند و در نتیجه اساس چیزی را بنیان می‌نهند که در این‌جا بدان مونتاژ ادبی گفته می‌شود. مسئله‌ی مورد بحث، تلاشی است نه تنها در جهت خوانش امر واقع به مثابه‌ی متن، بلکه «منتقل کردن اصل مونتاژ به تاریخ» (تومار N2, 6). این پراکسیس انضمامی‌شده و در عین حال تاریخاً فراگیر، به وضوح و شفافیت امکان می‌بخشد (Anschaulichkeit).

هر مقاله‌ی جداگانه‌ای در این مجموعه، هر مدخل شماره‌گذاری‌شده، بنا بوده «دایرةالمعارفی جادویی» از عصری را تشکیل بدهد که از آن برگرفته شده. نقشه‌ای، کتابچه‌ای، تصویری و تمثیلی از آن عصر: متن به مثابه‌ی شهری سراسر پاساژ. یعنی هر کدام از مقالات، ورودی و پاساژی بالقوه را به گوشه و کنارهای آن‌چه بوده است تشکیل می‌دهد و بذرهای زندگی بازپسینِ گذشته را به درون اکنونِ رخداد می‌پاشد. بنا بر این، مجموعه‌داری، به عنوان نمونه‌ای درخور از «حافظه‌ی عملی» سر بر می‌آورد، نوعی خوانش همه‌جانبه که از طریق آن ابژه‌ها از خصلت کالایی‌شان رها می‌شوند و ظاهر می‌گردند ــ به قولی، از طریق هاله‌شان. به واسطه‌ی این درک تمثیلی که اعماق را به موقع برملا می‌کند و قرابت و غرابت را در هم می‌بافد، قرن نوزدهم بدل می‌شود به یک فضای رویاگونه‌ی جمعی و چندلایه که ما، وارثانش، دعوت شده‌ایم تا با دقت و شکیبایی، به درون آن سرازیر شویم تا در نهایت از آن بیدار شویم. و این همه به معنای فراموش کردن آن نیست.

بنیامین از سال ۱۹۲۷ حدود دو سال و نیم به طور متناوب روی یک خروار یادداشت و طرح کار کرد و آهسته‌آهسته راه خود را به سمت اثری بزرگ‌تر در مورد پاساژهای پاریس و محیط‌های اجتماعی‌شان پیش رفت (او از نزدیکیِ پرمخاطره به سوررئالیسم صحبت به میان آورد)، و در این روند، مقاله‌ای کوتاه نوشت با عنوان «حلقه‌ی زحل، یا ملاحظاتی در باب ساختمان‌سازی آهنی». بعد از این مرحله‌ی آغازین و خلاقانه، وقفه‌ای حدوداً چهار ساله ایجاد شد تا این‌که در اوایل سال ۱۹۳۴ کار روی **پروژه‌ی پاساژها** در چهارچوب «چشم‌اندازهای جامعه‌شناختی نو و گسترده» از سر گرفته شد. نه‌ی کار و مقدار مطالب جمع‌آوری‌شده حجم زیادی را پیش‌بینی می‌کرد. و کار پایان‌ناپذیر تحقیق هم

www.kelab.ir

به‌ظاهر چیزی از بزرگی خود اثر کم نداشت، کاری که برای بنیامین، به تدریج، به شیوه‌ی جسورانه و دوراندیشانه‌ی خود بدل به هدف شده بود، آن‌چنان که تمایز سنتی مابین تحقیق [Forschung] و توصیف [Darstellung] دیگر محلی از اعراب نداشت. بنیامین، سه سال قبل از رفتن به تبعید، در نامه‌ای به تاریخ ۱۹۳۰، از **پروژه‌ی پاساژها** به عنوان «تئاتر همه‌ی کشمکش‌ها و ایده‌ها»یش یاد می‌کند.

بنیامین در سال ۱۹۳۵، به درخواست همکارانش در **موسسه‌ی تحقیقات اجتماعی نیویورک**، مقاله یا چکیده‌ای مستند، در مورد رئوس اصلی پروژه سر هم کرد؛ و مقاله‌ای دیگر، تا حدود زیادی بر اساس مقاله‌ی اول اما منحصراً نظری‌تر، که در سال ۱۹۳۹ به فرانسوی نوشته شد تا نظر اسپانسری امریکایی را جلب کند. جدا از این مقالات به‌شدت متمرکز ولی در عین حال موسع، و همین‌طور متن مختصر دهه‌ی بیست تحت عنوان «حلقه‌ی زحل»، کلیت مجموعه‌ی پاساژها به شکل صدها یادداشت و تاملات باقی مانده‌اند که بر مبنای انبوهی از عناوین در تومارهای متفاوت طبقه‌بندی شدند. از اواسط دهه‌ی سی به بعد، نقل‌قول‌ها به طور فزاینده به این انبوهه‌ی مطالب افزوده شدند ــ قطعاتی که از منابع قرن نوزدهمی و آثار نویسندگان برجسته‌ی معاصر (پروست، والری، آراگون، برتون، زیمل، بلوخ، کراکائر، آدورنو) گرفته شده بودند. هدف از این کار این بود که گذشته بر مبنای دغدغه‌های امروزینِ تاریخ‌نگار تفسیر شود. یا دقیق‌تر، **دیالکتیکی** بین آنات گذشته و حال، زمینه‌ای پویا از کنش‌های متقابل که در آن هر لحظه وارد لحظه‌ی بعد می‌شود. اسناد جمع‌آوری‌شده و قطعات پراکنده‌ی بنیامین به مثابه‌ی پنجره‌هایی با زاویه‌های بسیار و رنگارنگ در روشنایی روز. آن قطعه‌ها به عنوان موناد‌ی که هم‌زمان به پشت سر و پیش رو می‌نگرند و مکان‌های گوناگون را گویی در آینه‌ای جادویی (تومار R) در هم می‌آمیزند: **تصویری دیالکتیکی**.

تعبیر یادشده، صورت‌بندی اساسی بنیامین در **پروژه‌ی پاساژها** است برای ابژه‌ی تاریخی تفسیر. زیر نگاه خیره و زیرکانه‌ی کلکسیونر، در سایه‌ی زمان و مکان خاص خود، چنین ابژه‌ای مناسبت منحصربه‌فردی به دست می‌آورد. «اکنون» تفسیرشونده خود را پیشاپیش به‌زبان‌آمده در «گذشته»ی قابل‌تفسیر

www.ketab.ir

می‌یابد. اگر بپذیریم که درک تاریخی همیشه ذاتاً زندگی بازپسین چیزی است که درک می‌شود، بدین معنی است که ابژه‌ی تاریخی تنها می‌تواند بر اکنونی ظاهر شود که قابلیت بازشناسی و دریافت آن را داشته باشد. چنین است منطق دیالکتیکیِ «اکنون شناخت‌پذیری» (Jetzt der Erkennbarkeit)، که عملکردش با ایده‌های سنتی/متداول پیشرفت فرسنگ‌ها فاصله دارد. لحظه‌ی شناخت، ویژگی آذرخش را دارد، همان‌گونه که گذشته هر بار از میان دالان منظومه‌های اکنون می‌گذرد، له می‌شود و مجدداً مفصل‌بندی می‌شود. و در این فضای گذرا و موقت بازشناسی، که مثل راهروهای غبارآلود و درهم‌برهم پاساژها، خیابان و فضای درون در هم می‌آمیزند، می‌شود اشاراتی مبنی بر رستگاری جمعی پیشاتاریخی از زمان ازدست‌رفته را به دست آورد، زمان‌هایی که درون فضاهای چیزها جای گرفته‌اند.

۲۷ ژانویه ۲۰۱۹

www.ketab.ir